

Maandag 15 mei 1916 – ochtendeditie

Een protest van België.

Havre, 13 mei. De Belgische regering heeft door bemiddeling van de Spaanse regering, die zich met de behartiging der Belgische belangen belast heeft, een protest gericht tot Duitsland nopens de inlijving van Belgen in het Duitse leger. Het document is ter kennis van de onzijdigen gebracht.

Van Belgische zijde.

Havre, 13 mei. De Chinese gezant is heden op zijn post alhier aangekomen.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 1 mei.

Had ik u niet gezegd dat de Brusselaar er iets op gevonden zou hebben? Niet dat de zaak er eenvoudiger op wordt: integendeel! Maar cijferen is ons een zodanige gewoonte geworden, dat het, zo niet in een behoefte, dan toch in een soort dilettanterig spel is ontaard, en eenmaal dat wij het zover gebracht hebben, zouden wij waarlijk ongelijk hebben voor een nieuwe moeilijkheid terug te deinzen. Wij hebben het ding dan liever nog wat ingewikkelder gemaakt, en voor een eerste dag hebben wij er niet over te klagen gehad ...

Het gaat, gij hebt het geraden, om het nieuwe uur. Om middernacht, oud-Belgische tijd, is het ineens twee uur, nieuw-Duitse tijd geworden (een globetrotter verzekert mij dat dit eigenlijk anders niet is dan: gewone Petersburgse tijd; ik ben daar nooit in de buurt geweest, zodat ik niet op de hoogte ben; maar indien dit werkelijk zo

is, dan mag dit een mooie zedelijke overwinning van de Russen heten). Ik moet u bekennen dat ik vannacht op het middernachtelijke uur niet ben opgestaan om mijn klok te versteken; ik ben nog minder onder de toren gaan staan van het gemeentehuis van mijn voorstad om de wijzer te zien verspringen. Ik hou nu eenmaal niet van zulke verstorende der natuurlijke orde: zij doet mij aan als futuristisch schilderwerk, en heeft op mijn zenuwen een invloed die ik kan missen. Ik ben dan ook maar doorgeslapen, zonder mij om de uurwijziging te bekommeren, en eerst vanochtend heb ik er iets van gemerkt.

Ik moet zeggen: de eerste indrukken zijn aangenaam geweest: de post is een uur vroeger gekomen, en mijn barbier, die anders altijd een half uur te laat komt, was ditmaal een half uur te vroeg. Zegende ik daarom de Duitse zomertijd? Neen: ik wenste mezelf geluk met de poets die ik aan de Duitsers speelde: zij hadden gedacht, dat ik eerst tegen elf met mijn kranten en met mijn toilet klaar zou zijn, en ik was het al om negen. - Toen ik echter op straat kwam, zegde mij de eerste kennis die ik ontmoette, dat het geen negen uur was en trouwens ook geen elf, maar tien uur. Die kennis is namelijk een ambtenaar en hij heeft kinderen die schoolgaan: daarom was het voor hem tien uur, als het voor mij negen uur was, en voor de Duitsers, alsook voor de pneumatische straathorloges, elf. - Begrijpt u mij niet goed? 't Is nochtans zonneklaar: wij hebben tegenwoordig te Brussel drie soorten tijdmeting: de Greenwich-Belgische of oud-vaderlandse, de zomer-Duitse of officiële, en de tussentijdse, die met het Franse zomertijd overeen komt en zelfs enigszins voor semi-officieel kan gelden.

Ge ziet dat het eenvoudig is: met een goede logaritmetafel kan men zich in minder dan vijf minuten uit de slag trekken; vóór men zijn berekeningsboekje openslaat, vraagt men alleen aan zijn toehoorder of hij een Duitser is (wat doorgaans onnodig is), ofwel een Belg uit de

ambtenarenwereld of met schoolgaande kinderen, ofwel, eenvoudig, een rentenier of een correspondent der Nieuwe Rotterdamsche Courant. In het eerste geval gebruikt ge de officiële (en waarom zou je je tegen zulke beuzelarij verzetten? Er zijn ergere dingen gebeurd!); in het tweede geval het semi-officiële of Franse uur (zonder op dat Franse in aanwezigheid van Duitsers te drukken); en in het laatste houdt gij u bij dat oud, goed Belgisch uurtje, dat u heeft toegelaten, al de jaren van uw leven vóór 4 augustus 1914, zo dikwijls de tijd aangenaam door te brengen. - Ik weet niet of wij aan dat driedubbel systeem zo heel spoedig zullen wennen; maar dat hoeft ook niet, vermits wij tijd hebben tot 1 oktober; en het houdt uw denkvermogen in beweging, wat in de lamheid der bezettingsmaanden toch ook niet zonder nut is. Ik zeg dan ook maar tot mijn Hollandse vrienden: hebt ge soms een zoon, die in wiskunde nu juist geen feniks is, maar daarentegen geen al teveel eisende maag bezit: stuur hem naar Brussel, liefst met een officiële opdracht (dit vanwege de pas), en ge zult zien welke vorderingen hij na ettelijke maanden zal gemaakt hebben in het rekenen, - om niet van het vasten te spreken!

Hoe wij nu aan dat tussentijdige uur komen, waarvan men liefst maar niet zeggen moet, dat het eigenlijk Frans is? De meesten zullen het hebben aangenomen uit die eeuwige contraminegeest, die de gemoedsgrond uitmaakt van elke Belg in het algemeen en van elke Brusselaar in het bijzonder, zonder dat daar trouwens maar enigszins moet bij gedacht worden aan georganiseerd of zelfs maar werkdadig verzet: uiting alleen van dat onafhankelijkheidsgevoel, waar wij groot in gebracht worden en dat ons in het bloed zit; enkelen zullen erbij juist aan dat Franse gedacht hebben, waarover men het niet hebben moet; eindelijk is er het praktisch nut: er is een officiële afkondiging, waar ik alleen van onthouden heb, dat er sprake in was van 30 graden ten oosten van Greenwich (zou dat niet eenvoudig Petersburg

betekenen? Waarom het dan niet openlijk gezegd? Wij hebben immers al genoeg uit te cijferen!), maar waarvan de zin kan samengevat worden aldus: alle scholen, alle kantoren, alle koffiehuisen, alle andere ... "sociétés savantes", zoals Alphonse Allais zou hebben gezegd, gaan op hetzelfde uur als voor de ingestelde zomertijd open en toe. Bij voorbeeld dus: om acht uur, - dat door de zomertijd feitelijk zeven uur werd. Ge stelt u voor, ik twijfel er niet aan, dat de rekenkundige marteling wat al te bar werd met zulk systeem; door de klok anderdeels één uur voor te steken bleef de proportie tussen Belgisch en Duits uur dezelfde, één uur verschil, - een vereenvoudiging die niemand kwalijk nemen kan. En aldus namen de meesten dan het tussenuur aan, natuurlijk privé en zonder sanctie van het Generaal-Gouvernement; en trouwens niet zonder inspanning; zo kan ik mededelen, dat de Kamer der Brusselse notarissen drie uur over het ding heeft gedelibereerd, en niet zonder moeite is akkoord gekomen ...

Zij, die intussen geen ambt bekleden dat bezigheid op vaste uren oplegt, behouden op hun klokken dat antiquarisch curiosum: ons oud Belgisch winteruur. Zij willen noch van Petersburg, noch van Parijs weten, om van Berlijn te zwijgen. Misschien zijn zij wel de enige patriotten, die een zuivere blik op de toekomst hebben ... Maar genoeg hierover: laat ons op de gebeurtenissen niet vooruitlopen. Waar het trouwens op niets anders aankwam dan op de vermelding, dat wij, in al onze armoede, er toch nog een driedubbele tijdrekening op nahouden ...

Voor de nieuwe universiteitsbibliotheek te Leuven.

Van onze correspondent Emanuel de Bom.

Antwerpen, 12 mei.

Vrienden van het boek in België hebben nu de hand aan het werk geslagen: de wederoprichting der op 25-26 augustus 1914 zo rampzalig te gronde gericte Leuvense bibliotheek is nu aan de orde gebracht. Op voorgaan van de Société des bibliophiles et iconophiles de Belgique, te Brussel gevestigd, onder het voorzitterschap van prins de Ligne, is, in een vergadering van 7 november 1915 besloten een oproep te doen tot alle landgenoten die in deze behulpzaam kunnen zijn.

Het kan de lezers van deze krant wellicht bekend zijn uit een bericht, overgenomen uit het vaktijdschrift Het Boek, dat het initiatief tot dit werk van de herstelling der Leuvense boekerij van Antwerpen is uitgegaan.

Ik ontleen volgende regels aan wat dit tijdschrift in zijn nummer van 15 oktober 1914 schreef:

“ ... we ontvangen het volgende bericht:

“Het College van Burgemeester en Schepenen der stad Antwerpen heeft, bij beraadslaging van 17 september jl. besloten aan de universiteitsbibliotheek te Leuven, welke onlangs is verwoest, bij haar herinrichting een zeker aantal dubbels uit de verzameling der stedelijke hoofdbibliotheek aan te bieden.” En de redacteur, dr. C. P. Burger, bibliothecaris der Universiteitsbibliotheek te Amsterdam, voegde er aan toe:

“Daarin herkennen we de krachtige oude Nederlandse stad! ... Het stadsbestuur beeldt zich natuurlijk niet in, iets van het verlorene te kunnen herstellen, maar het geeft bij al de droefheid, die tot wanhoop zou kunnen leiden, een woord van opwekking, een daad van hulp! Van het verloren verleden, van het droeve heden, leidt het besluit de aandacht op de toekomst. Uit het eenvoudige, voorlopig

niet eens uitvoerbare aanbod spreekt de veerkracht van het Zuid-Nederlandse volk.”

Het bericht uit Het Boek kan ik bevestigen: uit de dubbels der hoofdbibliotheek der stad Antwerpen zullen circa 800 boekdelen ter beschikking worden gesteld.

Het rondschrijven van de Société des bibliophiles dagtekent van 15 maart 1916 en luidt als volgt:

“In zitting van 7 november 1915, heeft de Société des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique van ganser harte verlangd naar de zo spoedig mogelijke wederinrichting van de bibliotheek van Leuven.

“Zij heeft daarom de eer alle Belgen, die de boeken liefhebben – schrijvers, geleerden en bibliofielen – met aandrang te verzoeken om te kijken of er in hun boekerij geen drukwerken, tijd- en vlugschriften zijn, die zij zouden willen afstaan aan de boekerij van Leuven. Zij zou hen zeer erkentelijk zijn, met onmiddellijk op de hierbij ingesloten lijsten de titels der uitgaven in te vullen.

“De Société des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique belast zich met het verzamelen van de lijsten, die door de welwillende tussenkomst van plaatselijke comité’s door geheel het land zullen verspreid worden, en zal eerstdaags de begiftigers aanduiden op welke wijze zij de boeken, die door de bibliotheek zouden aangenomen worden, naar Leuven kunnen zenden. De vereniging zal ook aan de gevers een boekmerk ter hand stellen dat in elk werk de naam van de edelmoedige schenker zal bestendigen. Zij zal eindelijk de inschrijvingslijsten laten inbinden en aan de boekerij te Leuven laten worden.

“De Société des Bibliophiles hoopt hierdoor een dienst te bewijzen aan alle ernstige werkers en zal zich zeer gelukkig achten zo aan haar

oproep, gericht tot al de Belgische boekenliefhebbers, gehoor wordt gegeven.”

De oproep is ondertekend door de voorzitter prins de Ligne, de ondervoorzitter H. de Backer, de schrijver A. Michot, de penningmeester J. Nève. Raadsleden zijn: Dom Ursmar Berlière, O. S. B., burggraaf A. de Ghellinck d’Elseghem-Vaernewijck, E. de Witte, G. Francotte, Th. Hippert, R. Waroqué en J. Willems.

Nu is voor de provincie Antwerpen – evenals voor de andere provincies – een comité tot stand gekomen, dat zich in een patronerend en een uitvoerend comité heeft gesplitst. Tot het erecomité behoren als voorzitter baron G. van den Werve en van Schilde, burgemeester Jan de Vos, A. Rijckmans, L. Franck, de eerw. Heer de Cleyn, mgr. Cleynhens, deken der O. L. Vrouwekerk, mr. F. Delvaux, dr. Victor Desguin, schepen der stad Antwerpen, enz.

Het uitvoerend comité bestaat uit de heren baron G. van den Werve en van Schilde, erevoorzitter, baron Delbeke, oud-minister, voorzitter, Domheer van Caster, voorzitter van de Oudheidkundige Kring te Mechelen, ondervoorzitter, F. Donnet en Louis Bellemans, secretarissen, en verscheidene raadsleden behorende tot de wetenschappelijke instellingen der stad en der provincie.

Dit Antwerps comité zendt nu een rondschriften uit, gedagtekend 15 maart 1916, dat luidt als volgt:

“Gehoor gevende aan de wens door de Société des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique uitgedrukt, zijn er comités gevormd in de verschillende provincies van het koninkrijk.

“De provincie Antwerpen mag die oproep niet onbeantwoord laten: zij sluit zich volgaarne bij die beweging aan.

“Ons comité is aangesteld geweest om dit edel doel trachten te bereiken.

“Wij hebben dienvolgens de eer ons heden tot al diegenen te richten, welke, zonder onderscheid van denkwijze of geloof, in de wederinrichting van de intellectuele erfschat van het vaderland belang stellen en hen, ten gunste der bibliotheek van Leuven, de bijdrage te vragen van al de boekwerken, van al de tijd- en vlugschriften, van al de documenten waarover ze zouden kunnen beschikken.

“Het Antwerps comité zal als verbindingskanaal dienen tussen de begiftigers en de Société des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique, voor het verzenden der giften en het overmaken der boekmerken.

“Al de opzendingen of al de mededelingen moeten gedaan worden aan het secretariaat, ter Koninklijke Academie van Schone Kunsten, Mutsaertstraat 31, Antwerpen.”

Dat dit werk van harte en met nadruk aanbevolen wordt, en dat de oproep door velen onzer medeburgers zal beantwoord worden, lijdt geen twijfel. Men mag voorzien, dat het comité eerder zal overstelpt worden door bijdragen. Mogen die niet alleen talrijk, maar ook van wetenschappelijke betekenis zijn, zodat het geschenk waardig weze van een academische instelling van eerste rang. Het schiftingswerk, dat het uitvoerend comité te beurt zal vallen, zal vermoedelijk ook geen geringe taak zijn.

Het is me aangenaam hier te kunnen bekend maken, wat tot nog toe nergens vermeld werd, nl. dat, door een gelukkig toeval, een zestal 16e eeuwse drukjes, behorende tot de vernielde bibliotheek thans nog berusten in de Antwerpse stadsbibliotheek. Die boekjes (o.a. drukken van Jan van Ghelen, 1566) waren ten tijde van de ramp in

handen van een Antwerpse oudheidkundige, die ze, door bemiddeling der Antwerpse instelling, aan de Leuvense boekerij had ontleend. Zo worden wel eens boeken door uitlenen gered! Het tegendeel gebeurt ook wel eens ...

Van de opperbibliothecaris der Gentse universiteitsbibliotheek, prof. dr. W. de Vreese, vernam ik verder, dat enkele incunabels en een paar handschriften, die hij aan Leuven had ontleend, eveneens behouden zijn.

Mochten nog meer zulke mededelingen gedaan worden!

Uit Nederland bereikte mij een schrijven van een groot uitgever, die ons land warme genegenheid toedraagt, nl. van de heer Martinus Nijhoff, de uitgever van Het Boek. Toen hij gelezen had, dat de gemeente Antwerpen dubbels uit haar bibliotheek ter beschikking zou stellen, schreef hij mij (29 september 1914): "Ik wilde gaarne aan de Belgische regering of aan het officiële lichaam, wie dat aangaat, ten bate van een nieuw te stichten Universiteitsbibliotheek te Leuven, zodra daartoe wordt overgegaan en de boeken in ontvangst kunnen genomen worden, 1 ex. ten geschenke aanbieden van al mijn uitgaven, welke voor die bibliotheek van belang kunnen zijn. Ik weet niet tot wie ik mij met dit aanbod moet richten en ik vrees, dat het nog wel enige tijd zal duren voor ik in staat gesteld zal worden aan dit aanbod te voldoen ..."

En uw waardige landgenoot besloot zijn spontaan schrijven als volgt:

"Dit zal tegelijk, wanneer het nog nodig mocht zijn, opnieuw een bewijs zijn, dat wij Nederlanders, Uw ongelukkig land en bevolking van harte genegen zijn en gaarne hetgeen ons mogelijk is doen, om de verliezen U toegebracht, te helpen verminderen."

Iets later werd in Noord-Nederland een commissie gevormd onder de naam "Leuvens boekenfonds", die zich wendde tot alle Nederlandse instellingen van wetenschap en kunst, opdat die zich dan reeds bereid zouden verklaren om na de oorlog boeken uit hun eigen bibliotheken en exemplaren der door hen geschreven of uitgegeven werken af te staan.

Aardappelnood.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Over bovenstaand onderwerp is reeds zoveel papier zwart gemaakt, zonder dat er enig resultaat mee bereikt werd, dat het eigenlijk vervelend begint te worden. Volledigheidshalve vermeld ik dan ook alleen dat de gouverneur-generaal nu een laatste poging heeft gedaan om de aardappelen, welke men vermoedt dat in grote hoeveelheden verstopt zijn, voor de dag te brengen, voordat de nieuwe oogst deze oude voorraden waardeloos voor de oppotters maakt. Daartoe dient de volgende bekendmaking, welke op alle hoeken prijkt.

Bij verordening van 26 februari 1916 heb ik de bezitters van aardappelen een bijkomende termijn verleend, om hen in de gelegenheid te stellen, de bij verordening van 5 december 1915 voorgeschreven aangifte van hun voorraden te doen of de gedane aangifte te verbeteren.

Naar ik verneem, schijnt die kennisgeving in zekere delen van het generaal-gouvernement niet alle belanghebbenden te hebben bereikt. Daarom heb ik besloten de bezitters van aardappelen nog een laatste termijn tot 1 juni 1916 te verlenen, om hen gelegenheid te geven de vereiste aangifte te doen. Ik meen nu echter ook te mogen verwachten, dat de landbouwers hun plicht tegenover hun

landgenoten, inzonderheid tegenover de arme volksklassen en de bevolking der nijverheidsstreken zullen indachtig zijn, en dat zij de gebeurlijk nog verborgen gehouden voorraden onverwijld, op de bij mijn verordening van 17 januari 1916 aangeduide wijze, ter beschikking van hun medeburgers zullen stellen.

Iedereen, inzonderheid elke landbouwer en iedere koopman, die ondanks de genadigheid, waarvan ik herhaaldelijk heb gegeven, aardappelvoorraden niet aangeeft, zal overeenkomstig mijn verordening van 5 december 1915, met ten hoogste 10.000 mark boete gestraft worden. Ook zullen, zo mogelijk, de niet aangegeven voorraden verbeurd verklaard worden.

Ik verorden hetgeen volgt:

Blijft vrij van de straf onder art. 4 der verordening van 5 december 1915 bepaald, al wie ten laatste op 1 juni 1916, vroegere onjuiste of onvolledige aangiften heeft verbeterd. In dit geval worden ook de stapels aardappelen, die vroeger niet aangegeven werden, niet verbeurd verklaard.

De nieuwe, volledige aangifte moet bij de overheid der gemeente gedaan worden, in wiens omschrijving de aardappelen voorhanden zijn.

Of wij daardoor de aardappels op onze tafels terug zullen zien???

Rechtspraak tegenover buitenlanders.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

In de eerste weken der Duitse bezetting werd een verordening bekend gemaakt, luidend: In alle gevallen, waarin buitenlanders tengevolge van de oorlog verhinderd zijn in de bezette delen van

België hun rechten voor de rechterlijke overheden te verdedigen, moet de rechter van ambtswege uitstel toestaan, overeenkomstig art. 1244, al. 2, van het in België geldend burgerlijk wetboek. In geen geval mogen vonnissen of rechterlijke beschikkingen tegen de verhinderde buitenlander worden uitgevaardigd.

Bij besluit van 22 april is deze verordening opgeheven en vervangen door de volgende:

Art 1. Geen vonnis en geen bevel mag door de Belgische rechtbanken tegen vreemdelingen geveld of verleend worden, die tengevolge van de oorlog verhinderd zijn, hun rechten waar te nemen; deze bepaling is echter op onderdanen van staten, die met het Duitse rijk in oorlog zijn, niet van toepassing.

Geen Belgische rechtbank mag over eisen of aanvragen van gelijk welke aard behandelen of beslissen, die tegen personen, in dienst van het Duitse, Oostenrijk-Hongaarse, Turkse of Bulgaarse leger, ingediend worden. Als in dienst van het Duitse leger staande, worden ook de beambten van de Duitse overheid in België beschouwd.

Art. 2. Engelse, Franse of Russische staatsburgers, evenals rechtspersoonlijkheden, maatschappijen en verenigingen, die in Engeland, Frankrijk of Rusland of in de koloniën van deze staten gevestigd zijn, kunnen voor Belgische rechtbanken geen aanspraak op vermogensrechterlijke vorderingen maken, noch tot vrijwaring of doordrijving van zulke aanspraken de hulp van het Belgische gerechtswezen, inzonderheid van deurwaarders, invoeren. De rechtbanken mogen over zulke schuldvorderingen niet verhandelen of beslissen, en het gerechtswezen mag aan hun vrijwaring of doordrijving de hand niet lenen.

De bepaling der vorige alinea is niet van toepassing op personen, die zich in België blijvend gevestigd hebben, voor zover de geldend gemaakte aanspraken uit het regelmatig bedrijf van hun zaken binnen het land gesproten zijn.

De bepaling van de eerste alinea geldt ook voor de rechtsopvolgers der aldaar vermelde personen, voor zover de vorderingen niet voor 9 oktober 1915 op hen zijn overgegaan.

Art. 3. De bepalingen van de artikelen 1 en 2 gelden ook voor rechtszaken, die bij een Belgische rechtbank of een gerechtsorgaan reeds aanhangig zijn. In het geval, voorzien bij art. 1, laatste lid, mogen ook reeds gevelde vonnissen of bevelen van gelijk welke aard en gebeurlijke andere titels niet meer uitgevoerd worden.

Art. 4. Uitzonderingen op de voorschriften van de artikelen 1, 2 en 3 kan de Verwaltungschef bij de gouverneur- generaal in België toestaan.

De Verwaltungschef bij de gouverneur-generaal in België kan, in dringende gevallen, voor het vermogen van een persoon in dienst van het Duitse leger, zo deze zelf belet is het te beheren, een ambtelijke beheerder aanstellen en diens bevoegdheden en verplichtingen regelen.

Art. 5. Deze verordening is alleen binnen het Belgisch gebied van het generaal-gouvernement in België van toepassing. Zij treedt met de dag van haar afkondiging in kracht.

Te Smeermaas, op drie kilometer afstand van Maastricht, is thans de elektrische grensgeleiding van het kanaal (de Zuid-Willemsvaart) doorgetrokken tot de Maas. Ook daar ziet men nu de bekende houden borden – de naam van de maker, een Luikenaar, staat erop vermeld – met de voorstelling in rood van de gepijlde bliksem en het

driedelig opschrift in zwart: “Lebensgefahr. Danger de mort. Levensgevaarlijk.” Het einde der geleiding, die in de rivier uitloopt, is nog versterkt door dicht ineengevochten prikkeldraad. Men is er verder bezig met een elektrische omheining langs heel de Maasoever. Zo ver het oog, in de richting van Maaseik, kan reiken ziet men te Smeermaas daarvoor de dennenpalen al geslagen.

Het verzoekschrift voor de Gentse hoogleraren (ingezonden stuk).

Mijnheer de redacteur,

De vele bewonderaars en vrienden, die de Gentse hoogleraren Fredericq en Pirenne in ons land tellen, zullen zeker met blijdschap hebben gezien, dat leden van de Koninklijke Academie van Wetenschappen en hoogleraren aan onze universiteiten, door bemiddeling van Duitse geleerden, bij de Duitse regering voor die twee uitnemende Belgen in de bres hebben willen springen.

Hoe jammer echter, dat de laatste alinea van het verzoekschrift niet is weggelaten! Daarin toch delen onze geleerden aan de Duitse geleerden mee, “dat zij overtuigd zijn, dat een weigerend antwoord der Duitse regering” - nl. op het verzoek van onze regering om de twee Gentse hoogleraren toe te staan, tijdens de oorlog in Nederland te verblijven – “ernstige teleurstelling zou wekken bij een aanzienlijk gedeelte van het Nederlandse volk.”

Mijn minste bezwaar tegen dit slot is, dat het mij onverstandig lijkt, waar men de Duitse regering tot een daad van edelmoedigheid of althans van welwillendheid wil bewegen, daaraan een bedreiging te verbinden, en wel met de “ernstige teleurstelling”, dat wil zoveel zeggen als met de ontstemming van een aanzienlijk deel van ons volk. Daarmee verhoogt men de kans op het welslagen van zijn poging niet.

Maar, en dit is mijn grote bezwaar, hoe onkies is bovendien de aard van die bedreiging! Men weet, hoe gedurende deze oorlog “een aanzienlijk gedeelte van het Nederlandse volk” zich veroorloofd heeft over Duitsland te oordelen en tegen Duitsland uit te varen. Men weet, hoe ernstig teleurgesteld, hoe diep gegriefd men zich daardoor in Duitsland voelt. En nu zal men de Duitse regering nog bang willen maken voor “ernstige teleurstelling” over haar houding bij ons te lande! Hoe durft men er nog mee aankomen!

Nu zijn er zeker onder de ondertekenaars, en ik neem aan, dat er velen onder zijn, die zich in dit opzicht niets te verwijten hebben, maar zij spreken van een aanzienlijk deel van ons volk, en, het is treurig het te moeten zeggen, maar na hetgeen er tijdens deze oorlog van de gevoelens van een aanzienlijk deel van ons volk ten aanzien van de Duitsers gebleken is, kan men van de Duitse regering nauwelijks meer verwachten, dat zij zich over de teleurstelling, waarvoor wordt gewaarschuwd, bezorgd zal maken.

Er is nog iets. Onder de ondertekenaars van het verzoekschrift zijn een aantal mannen, die zich notoir hebben gemaakt door hun aanhoudende aanvallen op Duitsland. Dat die mannen het voor zichzelf betamelijk hebben gevonden, om mee te doen aan dit beroep op Duitse geleerden om iets ten bate van de hoogleraren Fredericq en Pirenne van de Duitse regering gedaan te krijgen, is toch wel een verbijsterend bewijs van hun vrijmoedigheid. Maar kunnen de Duitse geleerden en onrechtstreeks ook de Duitse regering edelmoedig gestemd worden door een verzoekschrift, waar de namen van die heren onder staan? Ik kan het niet aannemen.

Hopen wij, in het belang van prof. Fredericq en prof. Pirenne en in het belang van de wetenschap, die zij in ons land zouden kunnen dienen, dat de Duitse regering het verzoek van onze regering zal

overwegen zonder acht te slaan op het om zijn slot en velen van zijn ondertekenaars zeer zonderlinge verzoekschrift.

Met hoogachting, Rotterdam, 13 mei.

Wij willen aan bovenstaand ingezonden stuk de plaatsruimte niet onthouden, maar wij voelen de bezwaren van de inzender tegen de door hem bestreden zinsnede niet. Ja, als men in de “overtuiging”, dat er teleurstelling zal zijn – zou de inzender zelf die overtuiging niet hebben? – een “bedreiging”, een poging, om “de Duitse regering bang te maken” gaat lezen – maar is dat nu uit die zinsnede te halen? Komaan, de Duitse geleerden, tot wie het verzoekschrift gericht is, zullen hun vakgenoten wel begrijpen. Het zou ons teleurstellen, dat wil zoveel zeggen als tegenvallen (niet: ontstemmen) moest het anders zijn.

Redactie.

Maandag 15 mei 1916 – avondeditie

Memoranda (KVdW).

Brussel, 2 Mei.

Nasleep van een crisis die wij genezen dachten? Of eenvoudig gevolg van een eeuwenlange gewoonte die nu aan de omstandigheden een bijzondere betekenis ontleent? - Gisteren en vandaag, eerste dagen der meimaand, der maand gewijd aan Maria, hebben wij zwermen dorpelingen voorbij zien trekken, met gebogen hoofden en prevelende lippen, traag van tred in de lompe schoenen, achter hun herder aan, de pastoor, die wijdingvol zijn getijden leest, maar nu en dan zijn boek sluit op zijn wijsvinger om zijn kudde te monsteren die

dan aan hem voorbijtrekt terwijl de beiers van de paternoster tussen de dikeeltige vingers schuiven. De mannen zien er links en bedremmeld uit in de lakense zondagkleren; de vrouwen het rode of hemelsblauwe congregatielint om de hals en langs achteren in de rug mooi in keggevorm vastgespeld, schuiven kwezelig voorbij op de platte zolen, de talloze plooiën van de rokken om de benen slaand, en, onder de hoge bloemenhoed waar fuchsia's bengelen, het strak vrome maar heetrode gezicht van vermoënis. De geestelijke heft zijn paraplu omhoog, knikt diep en op maat met zijn hoofd: zijn grove stem zet een kantieek in: onmiddellijk, eerst wat aarzelend, weldra met overtuiging, stemmen de schrille vrouwen in, wat de pastoor toelaat zonder verwijl te zwijgen: de stoet loopt traag voorbij, tegen de maat in van het gewijde lied, dat vals klinkt ... Zo zijn ze van heinde en verre gekomen, uit alle hoeken van Brabant, meestal te voet, enkelen in sjezen, de witte wegen langs, op de sukkeldraf van dikkoppige paardekens, oude platte knollen, die hun grijsheid of hun amechtige krankheid voor opeising gespaard heeft: hun moede poten, die ze bij iedere stap van iedere hoef als een straatsteen uit de witte weg schijnen te lichten (het beeld is, geloof ik, van Francis Jammes), zeulen van uit de verste gehuchten de bedevaarders naar het heiligdom waar zij van de Moeder-Maagd de vrede gaan afsmecken.

Het heiligdom: ik heb het onder de oorlog zelf zien verrijzen: te Laken, een klein laag kerkje, waar achteraan een grot en de verschijning van O.L. Vrouw van Lourdes; er omheen een groot bekiezeld plein en een predikstoel in open lucht, van waar de menigte kan worden toegesproken: de pompeuze periodes galmen over de hoofden, tot in de tuinen der lusthuizen, waar de vermoede pelgrims zich aan parelende faro verkwikken en de meegebrachte boterhammen gebruiken. Het kerkje zelf vertoont binnenin het eigenaardige schouwspel van honderden soldatenportretten, aan de

hemelse beschermvrouw gewijd en aanbevolen, en vóór dewelke het veelvoudige licht der offerkaarsen beeft en flikkert. Want niet alleen op bijzondere dagen als gisteren en heden wordt het kerkje druk bezocht: alsof het in een behoefte voorzag, zoals dat heet, waren er van bij de inwijding de bezoeken talrijk; het heiligdom was onmiddellijk te Brussel en op het platteland vermaard, zodat ook niet-gelovigen het zich tot een plicht rekenden, “eens te gaan zien”; er omheen gingen allerlei winkels open, zo van heiligheden als van eetwaren; de tram moest een nieuwe halte instellen; een nieuwe wijk is daar aan het verrijzen, die druk belooft te zijn.

Aan wat het oord zijn heiligheid dankt, weet ik niet. Dit komt er ook minder op aan: de bijval is groot en lang niet verminderd. Nasleep van een crisis, vroeg ik, de godsdienstcrisis die bij de aanvang van de oorlog Brussel evengoed als welke andere stad heeft gekend, en die soms de vreemdste verschijnselen openbaarde? Ik geloof wel dat die crisis in het algemeen voorbij is: elk is tot zijn normaal geloof of ongelooft teruggekeerd, en verwacht daar blijkbaar geen grote hulp meer van. Ik bedoel dat men niet meer half- of ongelovigen ziet, die zich plots in de mystiek werpen met de mening, dat wij daardoor van de oorlog worden verlost. Maar er blijkt de behoefte aan troost en vertrouwen uit, die wel ieder eigen is, en die zich bij gelovigen uit in het gebed. Al die portretten van soldaten waar het licht der kaarsen voor wemelt: het is een schouwspel dat ontroert, hoe men er ook over denkt. En die honderden boeren die komen uit de diepten der horizonen, niet ditmaal, als op andere jaren, om de zegen des hemels af te smeken over hun velden, maar om het einde van de oorlog en de terugkeer van hun zonen te vragen - men kan er de schouders voor ophalen, maar, in zijn potsierlijke lelijkheid, stemt het ernstig en weemoedig ...

De Belgische kolennijverheid.

Naar door de Vossische Zeitung wordt gemeld, zijn verscheidene Belgische mijnmaatschappijen boringen begonnen voor steenkool in het zuiden van de Borinage. Enkele boringen zouden reeds met succes hebben plaats gehad; er zouden kolen van uitnemende hoedanigheid zijn gevonden.